

LA FORMACIÓ DEL PROFESSORAT EN ARTS ESCÈNIQUES, UNA TASCA PENDENT

Ximo Montañés

direartisticexpressiu@gva.es

Director del CEFIRE específic Artísticoexpressiu

Servei de Formació del Professorat

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport.

Resum

Per formar persones creatives, el professorat pot trobar en l'art i en les arts escèniques en concret, el camí per conjugar una sèrie de requeriments que les lleis educatives i la societat li demana.

Les arts escèniques poden ser eixa metodologia interdisciplinària que hom busca, motivadora, participativa, que fomenta el treball col·laboratiu que serveix per unir alumnes i mestres, que treballa les emocions i pot ser un mecanisme autèntic d'inclusió i porta oberta a la cultura.

La clau està en el professorat i la seua formació.

La presència de les competències bàsiques, lingüística, matemàtica, i entre d'altres la consciència del fet artístic i cultural en els currículums educatius, implica necessàriament canvis en el què, el com i el perquè ha d'aprendre l'infant i l'adolescent i, alhora, comporta canvis necessaris en el rol del mestre, en les pròpies competències del professorat per introduir noves metodologies.

Es demana a l'escola, al sistema educatiu, als mestres, que formen persones. I la societat actual demana que aquestes persones siguin creatives, persones que puguin donar resposta a qüestions actuals i futures imprevisibles. Avui sabem, però, que la creativitat és una capacitat bàsica de la intel·ligència humana i que es troba latent en tots els infants i adolescents.

Totes les persones poden esdevenir creatives si es donen els condicionants adients, per la qual cosa és essencial plantejar experiències que exerciten la imaginació en l'escola, des d'una combinació variada de disciplines; sense oblidar mai que, com diu el mestre de la pedagogia teatral Georges Laferrière, l'ensenyament és un acte interactiu entre persones que té com finalitat última la pròpia persona humana.

Formar persones que facen aflorar la seua creativitat, comporta, sens dubte un tipus d'ensenyament de caràcter global, on entren en joc les dimensions intel·lectuals, emocionals, socials i psíquiques.

Només es podrà aconseguir a través del que Augusto Boal anomena una veritable educació pedagògica, aquella que dona plaer en l'estímul d'aprenentatge i alegria pels descobriments, que cerca equilibri entre la transmissió del saber existent i la recerca de nous sabers.

Per treballar cap a aquesta veritable educació, Boal ho deixa ben clar: l'art és el camí.

Si bé la creativitat no es pot entendre com una estratègia exclusiva del camp artístic, és en el camp artístic on s'aglutinen elements plàstics, musicals, corporals, verbals que poden generar processos d'integració i traslladar-se a la resta de disciplines per treballar de forma globalitzada.

L'art és el camí, i l'educació a través de les arts, la música, les arts plàstiques, la dramatització, el teatre, les arts escèniques, i les audiovisuals haurien de ser aspecte clau en l'escola i per tant, aspecte clau en la formació del professorat d'infantil, primària i secundària.

Sorprén l'oblit reiterat de les arts en les programacions i en els plans educatius per formar especialistes.

Totes les activitats artístiques estan relegades a un segon terme en l'educació obligatòria: la dansa o el teatre no existeixen, els especialistes de plàstica o de música ha patit una reducció d'hores tant en primària com en secundària.

Pel que fa a la preparació del professorat, cal recordar que la major part dels mestres de primària actualment en exercici va rebre alguna iniciació musical en els seus anys de formació, però va rebre poca o cap noció de dramatització o teatre o plàstica i visual.

En el cas de secundària, ni tan sols s'ha plantejat la possibilitat de crear l'especialitat d'arts escèniques que juntament amb les existents de música, arts plàstiques o educació física, crearien un espai, donarien prestigi a un àmbit, el de l'expressió, la dramatització i el teatre, la dansa amb més capacitat per fer confluència i generar sinergies amb la resta d'àrees.

Sembla, en canvi, per l'escassa incidència de les arts escèniques en l'ensenyament no universitari, que l'anomalia es manté i no s'inclouen en els plans de formació presents o futurs dels nous mestres de primària o en els màsters de formació de professorat de secundària els coneixements necessaris per introduir les arts escèniques a l'escola.

I per què considerem necessària redreçar aquesta situació?

Perquè, com deiem, cal entendre el teatre com una trobada de les arts: tècnica, àmbit escènic, música escènica, efectes, llum, vestuari, maquillatge, expressió corporal, domini del cos, joc dramàtic i tantes coses més que donen al teatre tanta capacitat expressiva i creadora que el converteix en un complet mitjà de comunicació i de formació.

Les arts escèniques poden ser els nostres instruments i, al mateix temps, ens serveixen d'excusa per treballar l'exercici del dret a la participació cultural de les persones, dels infants i adolescents en la seua diversitat, fins i tot, i això és molt important, d'aquells que per circumstàncies socials es troben en situació de vulnerabilitat.

Tant la dramatització, entesa com un procediment consistent en donar forma teatral a alguna cosa que en principi no la tindria, com el teatre, són formes de representació que utilitzen el cos, la veu, l'espai i el temps escènics per tal d'expressar i comunicar idees, sentiments i vivències. Les arts escèniques es desenvolupen a través d'un llenguatge integrador dels llenguatges corporal, musical, plàstic i verbal que permet a les persones gaudir d'experiències simultànies en tots els plànols de la seua persona.

El teatre pot ser eixa metodologia interdisciplinària que hom busca, motivadora, en tant recorre sovint al joc, participativa, que fomenta el treball col·laboratiu i la consciència col·lectiva i també, i no menys important, serveix per unir alumnes i mestres, en tant que es dona en un context lúdic que permet treballar-ne les emocions.

L'art dramàtic també és una activitat que persegueix un espectacle, un producte que demana uns determinats resultats estètics, que es pot treballar en molts formats i per a qualsevol edat i que com a producte d'expressió artística és una activitat relacionada amb la producció de coneixement crític.

Arribats aquí, considerem desitjable i necessari que el professorat augmente els seus coneixements referits a l'art dramàtic en general, a les relacions del teatre amb l'educació, a les tècniques de dramatització o al teatre infantil o per a joves.

La clau està, per tant, en la formació. Que la formació del professorat siga ineficaç és també una qüestió de la política educativa d'un país que no concedeix a les arts la centralitat que es mereixen.

La formació que voldríem ha de sumar esforços per propiciar un espai per l'intercanvi i aprenentatge dels llenguatges escènics, del teatre, la dansa..., per generar projectes ambiciosos que sense deixar de banda l'assistència a espectacles, permeta abraçar tot el procés d'aprenentatge de l'alumnat.

Ahora, hem de demanar a les institucions culturals que aposten per apropar-nos el món de les arts escèniques, el teatre i la dansa al públic escolar i familiar, amb companyies de reconegut prestigi, propostes valencianes, del nostre àmbit lingüístic, de l'estat i internacionals.

Moltes són també les possibilitats de formació dirigida al personal docent d'Educació Infantil, Primària i Secundària interessat en obrir, crear, motivar i sensibilitzar en un context artístic els seus alumnes. Una formació teòrica i pràctica al voltant de la didàctica de la dramatització, el teatre i la dansa per aprendre i descobrir noves metodologies i recursos per introduir-los a l'escola.

Programes que, per exemple, puguen introduir la creació artística als centres públics a través del contacte directe i continuat d'un creador amb els estudiants. Una mena de residències als centres que proposen als artistes concebre una obra pensada per ser duta a terme juntament amb un grup d'estudiants dins l'horari lectiu, on els alumnes participen en la seua concepció i realització i els professors es formen col·laborant-hi en modalitat de job shadowing.

A través d'aquesta posada en contacte directe entre art i educació, es propiciaria que els alumnes descobriren els processos propis de la creació, estimular-los en la

innovació i la creativitat artístiques i en la reflexió sobre l'art a partir de l'experiència pròpia.

Convertir un centre educatiu en un lloc d'acollida per a la creació , l'experimentació i la innovació artístiques és afavorir que els centres educatius esdevinguin també un espai la cultura,.

Aquesta només és una de tantes activitats que es podrien impulsar des dels centres de formació permanent del professorat, del CEFIRE específic artisticoexpressiu i la xarxa de CEFIRE territorials, que amb el Servei de Formació del Professorat han de procurar l'actualització de continguts i la metodologia del professorat.

Hauria de fer-se treballant conjuntament amb la formació inicial universitària, per a suplir les mancances que hi trobem, en una doble vessant , des del rigor lògic necessari per utilitzar al màxim els recursos educatius de les arts escèniques i, per tant, prestigiar aquesta activitat davant el professorat i la societat i per altra, atés la creativitat que demana una matèria de límits tan transversals i imprecisos, incidint, més enllà de l'educació, en el terreny de l'art, de l'oci i de les perspectives tan suggerents d'accés a la cultura.

Per això , perquè pensem que bona part de la clau està en el professorat i la seua formació, acceptem un repte tan complex com apassionant.